

Урош В. Шуваковић

Универзитет у Приштини
са привременим седиштем у Косовској Митровици
Филозофски факултет, Катедра за социологију

ТРАНЗИЦИЈА И МОДЕРНИЗАЦИЈА *

Сажетак

У раду се износе резултати теоријско-емпиријског истраживања односа процеса транзиције и модернизације. У методолошком поступку примењена је теоријска анализа класичних схватања о модернизацији и њеним вредностима, као и секундарна анализа садржаја емпиријских података о резултатима процеса транзиције, пре свега на примеру Србије. Основна теза која се испитивала јесте да је транзиција, иако спровођена и идеолошки образлагана као модернизација, заправо представљала антимодернизацијски, неоконзервативистички процес у транзиционим друштвима, што се добро уочава у појединим сегментима друштвеног кретања у Србији после 2000. Она је истраживањем и потврђена.

Кључне речи: транзиција, модернизација, антимодернизација, Србија у првој деценији XXI века.

О ОДРЕЂЕЊУ ПОЈМОВА

У вези са односом појмова транзиције и модернизације, а што смо истраживали на примеру савремене, транзиционе Србије, потребно је учинити неке претходне напомене.

Појам модернизација долази од *modernus* (лат.) који се од V века користи за означавање хришћанске садашњости у односу на паганску прошлост. То је и разлог да се „модерним“ сматра оно

* Рад је резултат истраживања у оквиру научно-истраживачког пројекта III 47023 *Косово и Метохија између националног идентитета и евроинтеграција* који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

што долази са Запада. „У том смислу, модернизација се може разумети као процес током којег неко неразвијено (не-западно) друштво поприма особине развијеног (западног) друштва“¹⁾. У вези с овим могуће је разликовати два схатања појма модернизације: уже, редукционистичко, које се односи првенствено на научну и техничко-технолошку модернизацију, као и модернизацију система здравствене заштите и образовања и шире, које обухвата модернизацијске процесе у свим сегментима друштва (осим већ наведених и у привреди, култури, државној управи итд.), при чему се ти процеси не морају одвијати потпуно синхронно. Појам модернизације се и у савремености употребљава на Западу као синоним за универзализацију западних вредности. У том смислу су овај појам користили ради периодизације друштвеног развитка и типологизације друштава западни аутори разликујући индустријска (модерна) и традиционална друштва (нпр. Гиденс)²⁾, односно индустријска (модерна), преиндустријска и сељачка друштва (нпр. Мандрас)³⁾. Дакле, вододелница за одређивање појма модерног су индустријске и буржоаске револуције, а оне су долазиле са Запада. „Како се тамо развијао на њима заснован тип капиталистичког друштва (који је, треба уочити, еволуирао од либералног до глобалног), како су идеје француске буржоаске револуције запалиле европску револуционарну искру и својом снагом се шириле ка Истоку, стварајући државе-нације, овакво схватање појма модернизације је разумљиво. Кратко речено: промене су, у последњих неколико векова, стизале са Запада“⁴⁾. У том смислу и Гиденс потврђује да је овај процес „западни пројект“⁵⁾. Поједини аутори, попут Мартинелија, сматрају значајним да уклажу на то да „препознати глобализујуће обележје модернизације не значу усвојити евроцентрични приступ већ, напротив, препознати како једнозначност процеса, тако и специфичност различитих токова према и кроз модерну“⁶⁾. Исти аутор

- 1) Слободан Антонић, „Модернизација“. У *Социолошки речник* (уредили А. Мимица, М. Богдановић) Завод за уџбенике, Београд, 2007, стр. 330
- 2) Ентони Гиденс, *Социологија*. ЦИД, Подгорица, 1998, стр. 46-60
- 3) Анри Мандрас, *Основи социологије*. ЦИД, Универзитет Црне Горе, Подгорица, 2001, стр. 127-146
- 4) Урош Шуваковић, „Политика Србије на распецу између ретрадиционализације и модернизације“. У *Традиција, модернизација, идентитети: место традиције и модернизације у различитим концепцијама и стратегијама развоја земаља у транзицији* (ед. М. Божић, Љ. Митровић, Г. Стојић), Филозофски факултет Универзитета у Нишу-Центар за социолошка истраживања, Ниш, 2011, стр. 128
- 5) Ентони Гиденс, *Последице модерности*. „Филип Вишњић, Београд, 1998, стр. 166
- 6) Алберто Мартинели, *Модернизам: процес модернизације*. ЦИД, Подгорица, 2010, стр. 20

указује на интеракцију модернизација у различитим друштвима, на узајамно дејство разних друштвених структура и култура, из чега следи као резултат плурализам модела модернизације и социодинамике савременог друштва, али уз наглашавање да овај модел „нужно апстрахује богатство и разноврсност конкретних друштвених поредака“⁷⁾.

Које су карактеристике оног друштва које се, уобичајено у друштвеним наукама, сматрало „модерним“? Ако подразумевамо да овај појам у себе обавезно укључује научни и техничко-технолошки напредак, онда су то још и: грађанска и политичка права, „светост“ приватног власништва, тржишна привреда и индустријализација, организација система власти на бази њене поделе, неповредивост политичких права и слобода, начела индивидуализма и рационализма, лаичке државе, у европским оквирима постојање држава-нација и у оквиру њих успостављених националних културних идентитета. Овом попису би требало, међутим, додати и неке карактеристике које се резултат развоја социјализма у појединим државама током XX века, и то пре свега, развијену палету социјално-економских права⁸⁾, али и колективна тзв. „права солидарности“ или „права треће генерације“ (нпр. право на здраву животну средину, право на мир, право на развој итд)⁹⁾. Или, како то утврђује Живојин Ђурић „европски модел модернизације“ се остварује као: „консолидована национална држава, загарантована грађанска права која штите живот и слободу, призната демократска политичка права и развијена позитивна права социјалне државе. Све ово значи да темељ различитих процеса модернизације политичких институција претпоставља постојање државе и стабилних политичких институција. зато расправа о модернизацији српског друштва на почетку XXI века истовремено значи и питање дефинисања српске државности“¹⁰⁾

Према нашем схватању, модернизација означава свако побољшање било глобалног друштва било његовог једног сегмента које је засновано на унапређењу производних снага, што последично доводи и до иновација у области друштвене надградње. При чему је, наравно, модернизација увек адаптација система или ње-

7) Исто

8) Ова права није признала као људска Америка, која је због њиховог увршћења и одбила да потпише Универзално повеље о људским правима.

9) Види Милан Пауновић, Борис Кривокапић, Ивана Крстић, *Основи међународних људских права*. Мегатренд универзитет, Београд, 2007, стр. 20

10) Живојин Ђурић, „Модернизација и питање националне државе“, *Политичка ревија*, Институт за политичке студије, Београд, бр. 1/2003, стр. 62

говог дела на нове изазове, која је могућа све док се не исцрпу све могућности које пружају постојећи производни односи. Квалитативна промена друштвеног система није модернизација, већ настанак новог система, који је заснован на другим (другачијим) производним односима. Дакле, пошто се модернизација остварује унутар постојећих производних односа, односно типа власништва као њиховог „правног израза“ [Маркс], сасвим је јасно да је она могућа у условима и приватне и државне и друштвене својине¹¹⁾, поготово када се ради о техничко-технолошкој модернизацији. Ово никако не значи да оне класне снаге и снаге на којима почива владајући систем светских односа, нарочито у глобализирајућем добу, неће покушати и не настоје да искористе модернизацијске процесе и за остваривање других интереса, пре свега оних хегемонистичких и империјалних, да модернизацији као глобализацијској одлици „придају“ и идеолошку, глобалистичку компоненту, једнако онако као што су у сврху остваривања таквих интереса спремни да искористе и традиционализацију и конзервативизацију¹²⁾, при чему наглашавамо да конзервативизацију као друштвени процес, за разлику од модернизације, никако не можемо да подведемо под „вредносно позитивно прегнуће“. Напротив.

Модернизација је, по правилу, фактор убрзања друштвеног прогреса. Међутим, ова два појма су битно различита. Најпре, прогрес искључује временску димензију. М. Илић исправно наглашава да „не мора све оно што је новије самим тим да буде и прогресивније“, указујући да је прогрес заправо аксиолошка категорија и да је његова „највиша вредност садржана у хуманизовању људи

11) Не само да не би било научно, већ би и у лаичком смислу било парадоксално, лет Јурија Гагарина око Земље или оспособљавање орбиталне станице „Мир“ за полугодишњи живот човека у свемиру, не сматрати последицом технолошке модернизације, без обзира на постојање државне својине у СССР-у, као што би било неисправно сматрати да није резултат модернизације ерадикација *variola vera-e* на читавој Пλανети, на којој су у то време битисала друштва са веома различитим својинским односима. Коначно, модернизација производних снага у савременој Кини, уз очување државне својине и постепено увођење приватне, успешна пракса са спровођењем идеје Денг Сјаопинга „једна земља-два система“, привредни систем Јапана који уважава традиционалне вредности и колективни културни образац ове земље, све то и бројни други примери говоре у прилог тези да се модернизација мора посматрати као вредносно позитивно прегнуће које је последица еманципаторских идеја и иновативних и хеуристичких напора.

12) Најбољи пример за ово је тзв. „арапско пролеће“. У тим земљама последица је клерикализација друштва и споља подстакнут грађански (племенски) рат, нпр. у случајевима Либије и Сирије, што се никако не може сматрати модернизацијом. Убојитим бомбама Либија, са аутентичним политичким системом, враћена је на значајно нижи ново друштвеног развоја, од онога у време пуковника Гадафија. Слично се покушава извести и са Сиријом.

и све снажнијем развијању људске слободе¹³⁾. С тим у вези је и друга, битна карактеристика која сачињава појмовну дистинкцију између прогреса и модернизације. Модернизација, заснована на развоју друштвених снага, у условима система коме је основна сврха профит који је стога, као циљ-вредност, „изнад људи“¹⁴⁾ води к настанку „риличног друштва“¹⁵⁾. Како то изгледа у пракси, можемо видети пратећи резултате технолошке модернизације Јапана кроз последице нуклеарне катастрофе у Фукушими 2011. или четврт века раније у СССР-у због хаварије на нуклеарној централи у Чернобиљу. Дакле, нешто што изгледа као напредак заснован на модернизацији (производња тзв. чисте енергије у нуклеарним централама), може се претворити у велики социјални регрес¹⁶⁾, чак и у планетарним размерама и то не само у области заштите животне средине. То заправо потврђује Бекову тезу о томе да „свет више не може да контролише опасности које производи модерна, тачније да је веровање да модерно друштво наводно може да контролише опасности које производи нестало не због пропуста и пораза модерне, него због њених победа. Промена климе примера ради јесте производ успешне индустријализације, која систематски занемарује своје последице по природу и човека“¹⁷⁾ (Бек, 2011: 23). Уосталом, поставимо себи врло просто питање, на које можемо да одговоримо на основу властитог искуства: може ли се коришћење осиромашеног уранијума за производњу „модерног“ оружја са већом и продуженом убојном моћи и са девастирајућим дејством по животну средину, којим је бомбардована Југославија 1999. сматрати друштвеним прогресом?¹⁸⁾ Из свега овога, треба извући закључак да модернизација може и користити и штетити друштвеном прогресу, а шта ће се од тога десити зависи највише од тога а) које

13) Милош Илић, *Социологија културе и уметности*. Научна књига, Београд, 1991, стр. 21, 19

14) Ноам Чомски, *Профит изнад људи: неолиберализам и глобални поредак*. Светови, Нови Сад, 1999.

15) Урлих Бек, *Ризично друштво: у сусрет новој модерни*. „Филиш Вишњић“, Београд, 2001.

16) Урош Шуваковић, Дарко Надић, „Климатске промене - глобални узроци, глобалне последице, глобално решење“, *Ecologica*, Научно-стручно друштво за заштиту животне средине Ecologica, Београд, бр. 70/2013, стр. 301-304

17) Урлих Бек, *Светско ризично друштво: у потрази за изгубљеном сигурношћу*. Академска књига, Нови Сад, 2011, стр. 23

18) Види Урош Шуваковић, „Свет у променама: политичко насиље и глобална еколошка криза“, *Ecologica*, Научно-стручно друштво за заштиту животне средине Ecologica, Београд, 55/2009, стр. 468-475; Дарко Надић, Урош Шуваковић, „Политика и биодиверзитет“, *Ecologica*, Научно-стручно друштво за заштиту животне средине Ecologica, Београд, бр. 59/2010, стр. 457-462

су општеприхваћене вредности у конкретном друштву и б) од друштвене способности управљања модернизацијским процесом.

ШТА ЈЕ МОДЕРНИЗАТОРСКО У ТРАНЗИЦИЈИ?

Имајући на уму претходно изнето, треба да размотримо однос процеса модернизације и процеса транзиције, при чему транзицијом сматрамо процес преласка из социјалистичког и неолиберално капиталистичко друштво. Питање које се прво поставља јесте да ли је транзиција нужно, сама по себи, модернизовала ова друштва која се у социолошкој и политиколошкој литератури често називају и „транзиционим“? Због чега би напуштање социјалистичког модела развоја било нужно модернизаторски процес? Дакле, наша полазна хипотеза је да транзиција није нужно носилац модернизацијске снаге. На примеру Србије ми ћемо настојати да докажемо да је процес транзиције представљао антимодернизацијски процес, што ћемо у наставку текста аргументовати.

Србија је била земља са специфичним путем у социјализам - социјалистичким самоуправљањем. Тај је систем значио да радници у предузећима одлучују о пословима предузећа, укључујући и таква питања као што су расподела добити предузећа, избор директора итд. Сва та предузећа су нагло приватизована у периоду 2002-2008. година. Читава српска привреда је према подацима Републичке агенције за приватизацију распродата за нето износ од 1,8 милијарди евра¹⁹⁾. Социјално-економски савет Републике Србије констатовоао је новембра 2011. да је чак 74,41% запослених у друштвеном сектору изгубило посао „а да при том није реч о порасту продуктивности, већ о гашењу многих производних погона“²⁰⁾. Приватизација је вршена „ради приватизације“, а не ради раста продуктивности до кога би довела улагања у модернизацију технологија и производних капацитета. У наведеној анализи се јасно закључује да приватизација „није донела очекивани економски раст на бази унапређивања ефикасности пословања, већ својеврсну прераспodelу имовине и економске моћи“²¹⁾. Пошто се индустријализација сматра једном од главних карактеристика процеса

19) Републичка агенција за приватизацију, *Резултати приватизације у Србији 2002-2008*. Београд, 2008. http://www.priv.rs/upload/document/ap_rezultat_privatizacije.pdf , 20/07/2013

20) Социјално-економски савет Републике Србије, *Ефекти приватизације у Србији*. Београд, новембар 2011, стр. 85. <http://www.socijalnoekonomskisavet.rs/doc/efektiprivatizacije.pdf> , 20/07/2013

21) Исто, стр. 86

модернизације, овакав исход приватизације извесно није допринео модернизацији српског друштва, већ напротив - његовој (ре)традиционализацији управо због тога што је за последицу имао и деиндустријализацију. „Десет година после промена, у Србији нема ништа од нових технологија, а извршена је радикална деиндустријализација земље, разорена је и уништена њена привреда, извршена је периферизација друштва и културе²²⁾. Додуше, успостављени су приватна својина и тржишна привреда као постулати модерности. Међутим, и поред тога приватизација се није могла сматрати модернизацијским процесом, зато што је била идеолошки, неолиберално мотивисана. Два су разлога због којих је, према нашем налазу, дошло до оваквих последица: први је да се приватизацијом у Србији и није желело вршење модернизације привредног сегмента, већ баш супротно - пад индустријске производње и гашење и оних предузећа која су била успешна и као друштвено власништво, а што је омогућило претварање Србије у слободно тржиште на коме ће доминирати иностране компаније. Зато су предузећа у Србији продата чак испод књиговодствене вредности њихове имовине, и то великим делом домаћим тајкунима, што све указује да је она имала и компрадорски карактер²³⁾; други разлог је у томе што и она предузећа која су успешно приватизована и која покушавају да се баве одређеном производњом у великој мери то чине са технологијама које су заостале за више технолошких генерација, које се у ЕУ не могу више користити, па се продају предузећима у Србији. Заостале технологије, као и чињеница да у организационој структури предузећа још увек није дошло до раздвајања власничких и управљачких функција, већ су оне и даље обједињене као у либералном капитализму, јасно указују на антимодернизацијски тренд у Србији. Јер и капитализам се током више од два века развијао и дошао до спознаје о раздвојености власничких и менаџерских функција, пошто је техничко-технолошки развој захтевао специјалистичка знања за управљање савременим технологијама. Свест о томе у Србију још није продрла. Овоме још треба придодати да и оно мало индустријске производње, саобраћај и услуге које се у Србији обављају не воде никаквог рачуна о аспекту загађења животне средине, последичног изазивања климатских промена итд. због коришћења застарелих технологија, као и да не постоји никаква системска активност друштва у правцу развоја еколошке све-

22) Љубиша Р. Митровић, *У вртлогу транзиције*. Филозофски факултет Универзитета у Нишу, Ниш, 2012, стр. 126

23) Вера Вратуша, „Елите у постсоцијализму, или компрадорска буржоазија у процесу рестаурације периферног капитализма“, *Национални интерес*, Институт за политичке студије, Београд, бр. 3/2010, стр. 51-80

сти²⁴⁾, што је све антимодернизацијски тренд типичног транзиционог друштва²⁵⁾.

Чињеница је да су у Србији прокламовани начело владавине права, поделе власти и гарантована сва политичка права, укључујући слободу говора, штампе, плуралистичког политичког и синдикалног организовања и сл. Извесно је да ово представља елемент модернизације. Међутим, у пракси се и он претворио у крајњост: уместо да се гарантују политичке слободе на нивоу развоја савременог друштва, а које значе и демонополизацију политичких партија као фактора политичке моћи, у Србији је успостављена партијска држава²⁶⁾. Политичке партије су завеле свој монопол на свим нивоима одлучивања и у свим областима²⁷⁾, а од класичних канала социјалне покретљивости онај који обезбеђује најбржу проходност (п)остао је - политички²⁸⁾. Слобода медија је ограничена количином реклама које у њима објављују државни органи или велике компаније, о чему опет одлучују политичке партије. Коначно, тајкуни се јављају и као власници појединих медија, што су опет формално постали на захтев политичких партија и одрекли се власништва ка-

- 24) Чињеница да нико од задужених пројектаната ауто-пута према Чачку (коридор Е-11) није приметио да се на самој његовој траси, код места Савинац у општини Горњи Милановац, налази храст стар 600 година и да је, када су радови стали непосредно пред њиме, избила полемика у вези с тим да ли храст треба посећи како би туа прошао ауто-пут, за коју идеју су се залагали и највиши државни функционери, или треба изнаћи решење да га ауто-пут заобиђе када га планери већ нису унели у своје нацрте иако се не помера шест векова са истог места, јасно сведочи о недостатку еколошке свести у нашем друштву али о институционалном неразумевању ових проблема.
- 25) Истраживања сведоче да неразумевање за проблеме загађења животне средине, озбиљне проблеме које изазивају климатске проблеме не перципирају ни становници дргих транзиционих земаља. Тако нпр. једно истраживање спроведено у Пољској сведочи о томе да Пољаци сматрају да је то проблем „негде друго“, а не и код њих, не схватајући глобални карактер климатских промена, што су аутори истраживања припасали друштвеној неодговорности медија. Види Maria Świątkiewicz-Mośny, Aleksandra Wagner, “Lower CO₂ Emission? We Can't Afford That! Social Awareness Of The Poles On The Subject Of Climatic Changes In The Context Of Press Discourse On CO₂ Emission”. In *Social Relations In Turbulent Times*, Abstract book of the 10th Conference of European Sociological Association (ESA), Geneva, 7-10th Septembre 2011, p. 276
- 26) Урош Шуваковић, „Партијска држава: могућности њеног настанка и развоја на примеру савремене Србије“, *Теме*, Универзитет у Нишу, Ниш. бр. 2/2009
- 27) О свим питањима одлуке доносе партијске олигархије: од запошљавања на обичном, просечном плаћеном радном месту до тога да посланици морају у скупштини да гласају у складу са налогом партијског вођства или им следи - смена. Сам министар полиције у Ђинђићевој влади, Душан Михајловић, је у својим мемоарима објавио како је извештаје о раду полиције подносио руководству владајуће партијске коалиције - Председништву ДОС-а.
- 28) Урош Шуваковић, „Социјална проходност кроз тзв. класичне канале друштвене покретљивости на примеру савремене Србије“, у *Промене у друштвеној структури и покретљивости* (прир. Душан Маринковић, Срђан Шљукић). Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду, Одсек за социологију, Нови Сад, 2012, стр. 172-173

да су се у Србији 2012. промениле партије на власти, што је довело и до гашења неких од њих.²⁹⁾ Управо оваква ситуација указује да се ради о привиду слободе штампе, а заправо о њеној контроли путем новца којим се она издржава, а не кроз продају тиража.

И у области правне сигурности је дошло до регресије. У полицијској акцији названој „Сабља“, која је изведена 2003. након убиства премијера Ђинђића, иако је Влада званично као учеснике у завери означила четрдесетак људи, ухапшено је чак 12000 људи, од којих је осуђено мање од 50. Тек је интервенцијом западних земаља дошло до заустављања масовне репресије, која је имала и одлике политичке репресије.

Осим наведеног, а од великог значаја за учовање антимодернизацијског тренда, је чињеница да је у Србији после 2000. дошло до нарушавања начела поделе власти. Супротно Уставу из 2006. који тако нешто није допуштао, извршен је реизбор свих судија и јавних тужилаца у Републици, којом приликом је више од 800 судија и преко 200 јавних тужилаца остало без посла. По критеријумима који нису били транспарентни и који су омогућавали субјективност оних који су доносили одлуке. Један од њих је био „достојност за вршење судијске функције“, али је он тако широко био схваћен и примењиван, да је принцип „морално-политичке подобности“ из периода Титове Југославије био значајно дефинисанији. У стварности, Високи савет судства и Државно веће тужилаца бирали су на судијске и тужилачке функције оне кандидате који су се сматрали подобним према критеријумима функционера Демократске странке. Ако се томе још дода зависност судске администрације од извршне власти и непостојање независног правосудног буџета, јасно је да је начело поделе власти нарушено и то у корист пре свега извршне, а у мањој мери и законодавне власти³⁰⁾. При том, једно од главних модернизаторских начела је владавина права, које је, како смо већ показало урушено успостављењем партијске државе у Србији. Повежемо ли ту чињеницу са податком да у овом тренутку

29) Примери новосадског „Дневника“, београдских „Политике“, „Вечерњих новости“ и „Пресса“ ово најбоље илуструју. Иза приватизација ових медија стајали су тајкуни који су купили већинске пакете њихових акција на тражење, у протеклих 12 година владајуће, Демократске странке. Онога тренутка када се један од највећих тајкуна у Србији Мирослав Мишковић, повукао из власничког удела листа „Пресс“ он је угашен због дугова, што показује и да није постојао економски, већ искључиво политички интерес за његовим постојањем. „Дневник“, „Политику“ и „Вечерње новости“ купио је шабачки бизнисмен власник фирме „Фармаком“ Мирослав Богичевић.

30) До овог закључка су у оквиру свог извештаја дошли и експерти које је ангажовао Савет Европе. Види *Савет Европе - Генерални секретаријат - Генерални директорат за људска права и правна питања, Пројекат Подрика реформи правосудја у Србији у светлу стандарда Савета Европе - завршни извештај*, 19. август 2010 http://www.coe.org.rs/REPOSITORY/1931_konacni_izvestaj_fin.pdf, 20/07/2013

11,5 хиљада грађана Србије тужи своју државу пред Европским судом за људска права у Старзбуру, пошто пред судовима своје земље није могло да добије правну заштиту и задовољење³¹⁾, онда се само може утврдити да су и ова модернизаторска начела у транзиционој Србији поништена.

Устав Србије из 1990. одређивао је као носиоца суверености „грађане“, док Устав из 2006. као носиоца суверености одређује „српски народ и све грађане“. Дакле, ова одредба донета у 2006. почива на колективистичкој концепцији суверенитета, за разлику од оне из 1990. која је заснована на индивидуалистичкој, те се према томе она претходна може сматрати као модернија. На концепцији грађанског суверенитета као „најкоректнијој одредби о носиоцу суверености“ инсистира и Р. Марковић: „Посебну важност овакве одредбе имају у вишенационалним заједницама... Њима се доследно спроводи полазно уставно начело о једнакости грађана и концепцији грађанске државе. Национални критеријум за учешће у вршењу власти, који је био један од главних узрока сепарације у другој Југославији, замењује се грађанским критеријумом, чиме се стварају услови да се националне посебности изражавају у области културе, религије, традиције и обичаја, а нипошто у политичкој области у којој су сви бирачи као носиоци бирачког права једнаки“³²⁾.

Питање реклерикализације друштва и раста улоге цркве у политичком животу је једано од кључних индикатора утврђивања надмоћности антимодернизацијског процеса у некој држави. Лаичка држава, као тековина француске бружоаске револуције, јесте модел модерне државе. Ако је у последњој деценији XX века ступање цркве на друштвену сцену у свим транзиционим друштвима могло да се тумачи њеном вишедеценијском изопштеношћу под притиском званичног атеизма, онда њена улога у првој деценији XXI века показује да је она стекла, лаичкој, секуларној држави, непримерен утицај на доношење политичких одлука и, чак на организацију начина живота у појединим крајевима Србије. Резултати емпиријских истраживања и показују највеће поверење од свих друштвених институција, како опште популације, тако и њених делова (нпр. студената) „у цркву“³³⁾. При том, ми не оспоравамо право

31) Према изјави Славољуба Царића, заступника Србије пред овим судом. <http://www.e-novine.com/srbija/vesti/88019-Protiv-Srbije-11000-tubi-Strazburu.html> , 20/07/2013

32) Ратко Марковић, *Уставно право и политичке институције*. ИП „Јустинијан“, Београд, 2003, стр. 190-191

33) Види Јасмина Петровић, „Вредносни ставови студената: религиозност, просоцијални ставови и однос према будућности“, *Годишњак Српске академије образовања за 2010*, САО, Београд, 2011; Јасмина Петровић, Урош Шуваковић, „Религиозност, професионална дистанца и место верске припадности у структури идентитета студената уни-

цркве да има свој начелан став о значајним друштвеним процесима, нарочито националним попут решавања проблема на Косову и Метохији или положаја српског народа који је остао да живи ван граница Србије, поштујући чињеницу о њеној значајној улози у очувању националног и културног идентитета и народне традиције.

Покушај ревизије историје такође је показатељ нарастања конзервативизма. Иако је историјски поуздано утврђена чињеница да се на тлу некадашње Југославије против страног окупатора у II светском рату борио партизански народноослободилачки покрет, који је имао јасан антифашистички предзнак, у првој деценији овог века се тај факт жели ревидирати. Корак томе у прилог јесте заговарање идеје о „два антифашистичка покрета у Србији“: партизанском и четничком, што је резултирало и доношењем Закона, у време прве Владе Војислава Коштунице, којим су права припадника оба покрета изједначена³⁴). Очигледна последица оваквог прекрајања историје на међународном плану је одсуство позива српским званичницима да присуствују традиционалној деветомајској војној паради у Москви која се сваке године организује поводом Дана победе над фашизмом.

Неспорно је да је у савременом добу залагање за рестаурацију монархије, у земљама које су већ више деценија републике по облику уређење, показатељем неоконзервативизма. Чињеница је да у Србији претендент на престо користи за своје потребе некадашњи краљевски двор који се финансира из државног буџета знатним средствима као споемник културе, да је претендент на престо уврштен у званични државни протокол на свим манифестацијама од националног значаја, јасно представља један од индикатора антимодернизацијских процеса. На неки начин се доводи у питање и сам облик државног уређења, изјавама да се о монархији у Србији као теми може разговарати приликом доношења новог устава³⁵),

верзитета у Косовској Митровици“, у *Национални идентитет и религија* (прир. Зоран Милошевић, Живојин Ђурић), Институт за политичке студије, Београд, 2013.

- 34) На основу тог закона настављени су захтеви за рехабилитацијом Драже Михајловића, што је на неки начин и учињено обележавањем места на коме је наводно „стрељан“, а ком чину су присуствовали и представници Владе Републике Србије која је и образовала комисију која је „утврдила“ место погубљења. Иако до судске рехабилитације, као ни у случају Михајловића, није дошло, објављивањем књиге „100 најзнаменитијих Срба“, међу које је уврштен и Милан Недић, председник српске марионетске владе под немачком окупацијом, је процес његове друштвене рехабилитације започет. Судски је рехабилитован и кнез Павле (Карађорђевић), кнез-намесник који је одобрио приступање Краљевине Југославије „Тројном пакту“ 1941. године.
- 35) Ивица Дачић, „Нисмо продали Косово“, *Радио-телевизија Србије*, 29. април 2013. <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/9/Politika/1315196/Da%C4%8Di%C4%87%3A+Nismo+prodali+Kosovo.html>

при чему јавномњењска истраживања акционалистички делују у правцу рестаурације³⁶⁾.

Стварање националних држава на тлу западних Балкана, до кога је дошло разбијањем социјалистичке Југославије, тешко се може сматрати модернизацијским процесом. Напротив, једна заједница која је почивала на идеју мултикултуралности и националне равноправности, разбијена је у крвавом грађанском рату, у коме је дошло до ескалације насиља, злочина, шовинизма итд³⁷⁾. Дакле и сам начин деконструкције социјалистичке Југославије је био антимодернизацијски и антицивизацијски, јер је заснован на рату као средству за остварење тог циља. Ако се погледа резултат тог процеса, 20 година након што је Југославија престала да постоји, види се да је створено шест одвојених, у сваком полгеду (политичком, економском, културном, војном) зависних друштава, чији је самостални идентитет у великој мери угрожен³⁸⁾. При том, процес разбијања Југославије се наставља кроз процес дробљења Србије и покушај отимања Косова и Метохије кроз унилатерално проглашење његове тзв. независности, што и данас представља највећи ризик за избијање нових сукоба на Балкану³⁹⁾. Дакле, иако је настанак националних држава у XIX веку свакако био модернизацијски процес, разбијање вишенационалних држава крајем XX века⁴⁰⁾ и њихова деоба на новоформиране националне државе, а нарочито ако је то изведено кроз грађански рат, политичким насиљем уопште, не може се третирати као модернизацијски, већ напротив као ретроградан, антимодернизацијски процес. У том смислу је истинита и изјава председника Путина који је утврдио да је распад СССР-а био „највећа геополитичка катастрофа века“⁴¹⁾.

- 36) Тако према анкетном испитивању до сада непознате агенције SAS Intelidžens из Београда, релативна већина грађана сматра добром идејом увођење парламентарне монархије у Србији (39,7%), томе се одлучно противи 32,3%, док 27,4% о томе нема став, преноси *Данас*, Београд, 9. мај 2013. http://www.danas.rs/danasrs/drustvo/srbi_zele_monarhiju.55.html?news_id=260459, 20/07/2013
- 37) Урош Шуваковић, „Разбијање Југославије и неоколонијални положај новонасталих држава бившег југословенског простора“, у *Разбијање Југославије* (прир. Живојин Ђурић, Милош Кнежевић, Милан Јовановић). Институт за политичке студије, Београд, 2012.
- 38) Радош Смилковић, „Морално-економска криза буржоаске рестаурације у Србији и одговорност елита моћи“, *Политичка ревија*, Институт за политичке студије, Београд, бр. 2/2011
- 39) Suvakovic, Uros, Stevanovic, Obrad, „Self-Proclamation of So-Called Independence of Republic of Kosovo and Actions of International Community in This Regard - Key Problem of Regional Safety in South-East Europe“. In *Проблеми на националнота и меѓународната сигурност*, том 3 (ур. Вихрен Бузов). ИВИС, Велико Търново, 2012
- 40) У питању су вишенационалне социјалистичке федерације: ЧССР, СССР и СФРЈ.
- 41) „Путин осудио распад СССР“, *Преглед* 26. април 2005. http://www.pregled.com/memento.php?id_nastavak=7224&tmpl=memento_nastavak_tmpl&tekuca_strana=1279&na

Палета социјално-економских права је у свим реал-социјалистичким земљама била прилично развијена, иако се у пракси од њих одступало. Додуше, у неједнакој мери од земље до земље. Када је о Југославији реч, она су била широко прокламована, али и широко спровођена: од права на рад, заштиту на раду, права на бесплатно образовање од основног до универзитетског, на општу здравствену заштиту свих, на пензијско осигурање, на гарантовани годишњи, недељни и дневни одмор, на плаћени прековремени рад, до права на стан итд. Иако ће, наравно, критичари рећи како ово последње право на стан нису сви остварили, а сви јесу плаћали допринос, чињеница је да је више од милион и шестсто хиљада породица у Србији добило друштвене станове и потом их откупило, што је била и најсвеобухватнија приватизација која је, у највећој мери, била заснована на принципима социјалне правде. Дакле, шта је транзиција у погледу социјално-економских права модернизовала? Ништа, она их је углавном укинула. Најочитији процес антимодернизацијских процеса у Србији се и одвија у погледу редукције људских права искључиво на грађанска и политичка, уз укидање свих социјално-економских права. Некадашња југословенска концепција самоуправљања која је, по ширини и свеобухватности, превазилазила такође модерну, социјалдемократску, концепцију радничке партиципације, широко примењивану у западноевропским земљама, данас је потпуно напуштена. Успостављен је класичан најамни однос, онај из либералне фазе развоја капитализма. Радницима се, врло често, и не уплаћује радни стаж и здравствено и пензионо осигурање, што држава толерише под изговором „помоћи привреди“. Право на синдикално организовање није довођено у питање, али су синдикати подељени и, веома често, уместо да штите права запослених, штите интересе послодавца. При том у оним предузећима која су приватизована, смањен је број потписаних колективних уговор између послодавца и репрезентативних синдиката за 20% у односу на период пре приватизације⁴²⁾. Истовремено са тим, свега 17,26% приватних предузећа редовно исплаћује зараде, уз истовремену исплату пореза и доприноса за пензионо и здравствено осигурање. Остваривање права из области здравственог осигурања је отежано недовољним пуњењем фондова, а иста је ситуација и са правима из области пензионог осигурања – пензије

slov=Putin%20osudio%20raspad%20SSSR

42) У свега 57,6% приватних предузећа потписан је колективни уговор између послодавца и репрезентативног синдиката, а у приватним предузећима у којима је потписан он је у 25% случајева неповољнији за раднике од претходно важећег пре него што је извршена приватизација. Види Социјално-економски савет Републике Србије, *Ефекти приватизације у Србији*. Београд, новембар 2011, стр. 83-84 <http://www.socijalnoekonomskisavet.rs/doc/efektprivatizacijeusr.pdf> ,20/07/2013

нису расле две године, а ниво на коме су замрзнуте једва да просечно пензионеру омогућује преживљавање. Када се томе дода званичан податак о 25,0% незапосленог радноактивног становништва у 2013.⁴³⁾ и близу 700 хиљада оних који живе испод границе сиромаштва⁴⁴⁾, о евидентном огромно социјалном раслојавању и практичном нестанку средње класе, слика о томе како изгледа модерна у Србији је потпуна. Она више не ради, него што ради, индустријски капацитети који су били носиоци привредног развоја су закатанчени, домаће банке укинуте, а Србија је претворена у тржиште за инострану робу слабог квалитета, што је све довело и до раста спољњег дуга на преко 33,8 милијарди америчких долара у 2009. години⁴⁵⁾. Главна брига људи је како да сачувају своје радно место, да обезбеде егзистенцију себи и сопственој породици. Они не показују бригу за друге и не показују са њима солидарност, што све има за последицу затворене фабрике, слабе синдикате и велики број отпуштених радника. Речју: преиндустријско друштво. Према налазима Вере Вратуше слична ситуација је и у привредама „других друштава која су била, попут словеначког друштва, најуспешнија према параметрима `пост-социјалистичке транзиције`, такође запала у кризу великог дуга, незапослености и осиромашења, заједно са привредама која су пре манифестовања системске кризе приказиване као узорни модели `пионира модернизације` на која се треба угледати у друштвима `закасне модернизације`“⁴⁶⁾. Она наглашава да се овакав резултат једино и могао очекивати од транзиције која води у рестаурацију капитализма и која доводи до „наглог пораста екстремних неједнакости између друштвених класа и етничко-национално-конфесионално-територијално структурисаних географских региона, до деиндустријализације домаће привреде и њеног претварања у (полу)колонијални извор јевтиних сировина, радне снаге и тржиште за вишкове роба које не могу да се продају у центру система светске капиталистичке привреде“⁴⁷⁾.

Транзиција се примењује у сфери образовања кроз тзв. „бољошки процес“, што је образлагано потребном реформе српског

43) Републички завод за статистику Србије, *Актуелни показатељи*. <http://webzrs.stat.gov.rs/WebSite/Public/PageView.aspx?pKey=2>, 20/07/2013

44) „Испод границе сиромаштва 700 хиљада људи“, *Радио-телевизија Србије*, 17. октобар 2012. <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/125/Dru%C5%A1tvo/1193512/Ispod+granice+siroma%C5%A1tva+700.000+ljudi.html>, 20/07/2013

45) Светска банка, Укупан спољњи дуг, <http://search.worldbank.org/data?qterm=total%external%20debt&language=EN&os=10>, 20/07/2013

46) Вера Вратуша, *Транзиција - одакле и куда?* Први део. Чигоја штампа; Институт за социолошка истраживања Филозофског факултета Универзитета у Београду, Београд, 2012, стр. 267

47) Исто

образовног система, и уопште система европске зоне образовања и њиховом модернизацијом и представља елемент ширег глобализацијског процеса. „Болоњски процес има политички карактер и представља прожимање политичке и културне глобализације са наглашеним утицајем циљева политичке глобализације“⁴⁸). Исти аутор даље указује на то да су нивои образовања успостављени „у корист интереса послодаваца развијених европских земаља, без мало, или нимало, вођења рачуна о дидактичким аспектима образовног процеса“⁴⁹). Заправо, „болоњски процес“ представља покушај унификације образовања висококвалификоване радне снаге у складу са потребама неолибералне економије западноевропских држава, комерцијализације високог школства и као такав је „супротан интересима појединих држава и води нарушавању смисла и задатака универзитетског образовања“⁵⁰). При чему треба нагласити и то да, иако се одвија на европском континенту, „болоњски процес „много више представља америчке, а не изворно европске вредности“⁵¹). Јасно је да ова реформа заправо представља неоколонијални поход у сврху обезбеђивања јевтине, а високо квалификоване радне снаге потребне западним компанијама, а тиме уједно и антимодернизацијски процес, и то из најмање два разлога: а) колонијализам је увек водио првенствено модернизацији метропола заснованој на експлоатацији колонија и б) школовање према тзв. болоњском систему производи високообразовану радну снагу која се учи извршењу сложених задатака на својим будућим радним местима, али не и критичком мишљењу, „беспштедној критици постојећег“, због чега ће земље које су прихватиле овај процес у догледној будућности остати без хуманистичке интелигенције способне да критички усмерава друштвене токове.

ТРАНЗИЦИЈА КАО АНТИМОДЕРНИЗАЦИЈСКИ ПРОЦЕС

На основу свега, може се јасно закључити да процес транзиције не носи са собом модернизацијске снаге и подстицаје, већ суштински буди конзервативизам на многим друштвеним пољима.

48) Данило Ж. Марковић, *Глобализација и високошколско образовање*. Универзитет у Нишу; Државни универзитет у Новом пазару, Ниш-Нови Пазар, 2008, стр. 190

49) Исто, стр. 191

50) Исто, 201

51) Урош Шуваковић, „Национално васпитање - пут усвајања и глобалних и националних вредности“, у *Можућност националног васпитања у време глобализације* (ур. Сунчица Денић). Учитељски факултет Универзитета у Нишу, Врање, 2010, стр. 139

При свему томе, као што техничко-технолошка модернизација може да суштински угрожава друштвени прогрес, једнако је тако и реконзервативизација друштва опасна по његов опстанак. Друштво никако не сме да почива искључиво на традиционализму, на окосталим и давно превазиђеним вредностима, већ на прогресивном схватању традиције као очувања суштинских народних вредности, карактеристика, националног и културног идентитета, уз модернизацију која је неопходна како би тај народ истински напредовао. Потребно је успоставити модернизаторско схватање традиције и традицијско схватање модернизације. На жалост, снаге које су биле носиоци транзиције извршене у Србији после 2000. нису ово успеле да разумеју. Последица је настанак „друштва периферног капитализма“⁵²⁾, Србије у којој је на сцени „регресивни капитализам“⁵³⁾, земље у којој, иако су транзициони процеси у току, а неки од њих попут приватизације и окончани, модернизација највећим делом није ни започета. Зато и можемо да закључимо са потврдом наше полазне тезе о томе да је транзиција, бар на начин како је спроведена у Србији, у суштини антимодернизацијски процес.

ЛИТЕРАТУРА

- Антонић, Слободан, „Модернизација“. У *Социолошки речник* (ур. Аљоша Мимица, Марија Богдановић). Завод за уџбенике, Београд, 2007.
- Бек, Урлих, *Ризично друштво: у сусрет новој модерни*. „Филип Вишњић“, Београд, 2001.
- Бек, Урлих, *Светско ризично друштво: у потрази за изгубљеном сигурношћу*. Академска књига, Нови Сад, 2011.
- Видојевић, Зоран, *Демократија на заласку*. Институт друштвених наука, Службени гласник, Београд, 2010.
- Вратуша, Вера, „Елите у постсоцијализму, или компрадурска буржоазија у процесу рестаурације периферног капитализма“, *Национални интерес*, Институт за политичке студије, Београд, бр. 3/2010
- Вратуша, Вера, *Транзиција - одакле и куда?* Први део. Београд: Чигоја штампа; Институт за социолошка истраживања Филозофског факултета Универзитета у Београду, Београд, 2012.
- Гиденс, Ентони, *Последице модерности*. „Филип Вишњић“, Београд, 1998
- Гиденс, Ентони, *Социологија*. ЦИД, Подгорица, 1998.
- Ђурић, Живојин, „Модернизација и питање националне државе“, *Политичка ревија*, Институт за политичке студије, Београд, бр. 1/2003

52) Љубиша Р. Митровић, *Транзиција у периферни капитализам*, Институт за политичке студије, Београд, 2009.

53) Зоран Видојевић, *Демократија на заласку*. Институт друштвених наука, Службени гласник, Београд, 2010, стр. 209

- Илић, Милош, *Социологија културе и уметности*. Научна књига, Београд, 1991.
- Марковић, Данило, Ж, *Глобализација и високошколско образовање*. Универзитет у Нишу; Државни универзитет у Новом пазару, Ниш-Нови Пазар, 2008
- Марковић, Ратко, *Уставно право и политичке институције*. ИП „Јустинијан“, Београд, 2003
- Martinelli, Алберто, *Модернизам: процес модернизације*. ЦИД, Подгорица, 2010.
- Мандрас, Анри. *Основи социологије*. ЦИД; Универзитет Црне Горе, Подгорица, 2001.
- Митровић, Љубиша Р, *Транзиција у периферни капитализам*. Институт за политичке студије, Београд, 2009.
- Митровић, Љубиша Р, *У вртлогу транзиције*. Филозофски факултет Универзитета у Нишу, Ниш, 2012.
- Надић, Дарко, Шуваковић, Урош, „Политика и биодиверзитет“. *Ecologica*, Научно-стручно друштво за заштиту животне средине Ecologica, Београд, бр. 59/2010
- Пауновић Милан, Кривокапић, Борис, Крстић, Ивана, *Основи међународних људских права*. Мегатренд универзитет, Београд, 2007.
- Петровић, Јасмина, „Вредносни ставови студената: религиозност, просоцијални ставови и однос према будућности“, *Годишњак Српске академије образовања за 2010*, САО, Београд, 2010.
- Петровић, Јасмина, Шуваковић, Урош, „Религиозност, конфесионална дистанца и место верске припадности у структури идентитета студената универзитета у Косовској Митровици“, у *Национални идентитет и религија* (прир. Зоран Милошевић, Живојин Ђурић), Институт за политичке студије, Београд, 2013.
- Смиљковић, Радос, „Морално-економска криза буржоаске рестаурације у Србији и одговорност елита моћи“, *Политичка ревија*, Институт за политичке студије, Београд, бр. 2/2011
- Чомски, Ноам, *Профит изнад људи: неолиберализам и глобални поредак*. Светови, Нови Сад, 1999.
- Шуваковић, Урош, „Свет у променама: политичко насиље и глобална еколошка криза“. *Ecologica* Научно-стручно друштво за заштиту животне средине Ecologica, Београд, бр. 55/2009
- Шуваковић, Урош, „Национално васпитање - пут усвајања и глобалних и националних вредности“, у *Мogućност националног васпитања у време глобализације* (ур. Сунчица Денић). Учитељски факултет Универзитета у Нишу, Врање, 2010.
- Шуваковић, Урош, „Политика Србије на распећу између ретрадиционализације и модернизације“. У *Традиција, модернизација, идентитети: место традиције и модернизације у различитим концепцијама и стратегијама развоја земаља у транзицији* (ед. М. Божић, Љ. Митровић, Г. Стојић), Филозофски факултет Универзитета у Нишу-Центар за социолошка истраживања, Ниш, 2011.
- Шуваковић, Урош, „Партијска држава: могућности њеног настанка и развоја на примеру савремене Србије“, *Теме*, Универзитет у Нишу, Ниш, бр. 2/2009

- Шуваковић, Урош, „Разбијање Југославије и неоколонијални положај новонасталих држава бившег југословенског простора“, у *Разбијање Југославије* (прир. Живојин Ђурић, Милош Кнежевић, Милан Јовановић). Институт за политичке студије, Београд, 2012.
- Шуваковић, Урош, „Социјална проходност кроз тзв. класичне канале друштвене покретљивости на примеру савремене Србије“, у *Промене у друштвеној структури и покретљивости* (прир. Душан Маринковић, Срђан Шљукић). Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду, Одсек за социологију, Нови Сад, 2012.
- Шуваковић, Урош, Надић, Дарко, „Климатске промене - глобални узроци, глобалне последице, глобално решење“. *Ecologica*, Научно-стручно друштво за заштиту животне средине Ecologica, Београд, бр. 70/2013
- Suvakovic, Uros, Stevanovic, Obrad, „Self-Proclamation of So-Called Independence of Republic of Kosovo and Actions of International Community in This Regard - Key Problem of Regional Safety in South-East Europe“. In *Проблеми на националната и меѓународната сигурност*, том 3 (ур. Вихрен Бузов). ИВИС, Велико Търново, 2012
- Świątkiewicz-Mośny Maria, Wagner, Aleksandra, “Lower CO₂ Emission? We Can't Afford That! Social Awareness Of The Poles On The Subject Of Climatic Changes In The Context Of Press Discourse On CO₂ Emission”. In *Social Relations In Turbulent Times*, Abstract book of the 10th Conference of European Sociological Association (ESA), Geneva, 7-10th Septembre 2011
- Статистички подаци, коришћене изјаве, документа
- Да ли сте за обнову парламентарне монархије у Србији? (2013) *Ало*, 10. мај. Доступно на: <http://www.alo.rs/vesti/aktuelno/da-li-ste-za-obnovu-parlamentarne-monarhije-u-srbiji/18481>, 20/07/2013
- Дачић, Ивица, „Нисмо продали Косово“, *Радио-телевизија Србије*, 29. април 2013. <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/9/Politika/1315196/Da%20%C4%8Di%20%C4%87%3A+Nismo+prodali+Kosovo.html>, 20/07/2013
- „Испод границе сиромаштва 700 хиљада људи“, *Радио-телевизија Србије*, 17. октобар 2012. <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/125/Dru%C5%A1tvo/1193512/Ispod+granice+siroma%C5%A1tva+700.000+ljudi.html>, 20/07/2013
- „Против Србије једанаест хиљада тужби Стразбуру“, *E-novine*, 19. јул 2013. <http://www.e-novine.com/srbija/vesti/88019-Protiv-Srbije-11000-tubi-Strazburu.html> 20/07/2013
- „Путин осудио распад СССР“. *Преглед* 26. април 2005. http://www.pregled.com/memento.php?id_nastavak=7224&tmpl=memento_nastavak_tmpl&tekuca_strana=1279&naslov=Putin%20osudio%20raspad%20SSSR, 20/07/2013
- Републичка агенција за приватизацију. Резултати приватизације у Србији 2002-2008. Београд, 2008. http://www.priv.rs/upload/document/ap_rezultat_privatizacije.pdf, 20/07/2013
- Републички завод за статистику, *Актуелни показатељи*. <http://webrzs.stat.gov.rs/WebSite/Public/PageView.aspx?pKey=2>, 20/07/2013
- Савет Европе - Генерални секретаријат - Генерални директорат за људска права и правна питања, *Пројекат Подришка реформи правосуђа у Србији у светлу стандарда Савета Европе - завршни извештај*, 19. август 2010 http://www.coe.org.rs/REPOSITORY/1931_konacni_izvestaj_fin.pdf
- Светска банка. Укупан спољњи дуг, <http://search.worldbank.org/data?qterm=total%external%20debt&language=EN&os=10>, 20/07/2013

Социјално-економски савет Републике Србије, *Ефекти приватизације у Србији*. Београд, 2011. <http://www.socijalnoekonomskisavet.rs/doc/efektiprivatizacijeusr.pdf>, 20/07/2013

„Срби желе монархију“, *Данас*, Београд, 9. мај 2013. http://www.danas.rs/danasrs/drustvo/srbi_zele_monarhiju.55.html?news_id=260459, 20/07/2013

Uros V. Suvakovic

TRANSITION AND MODERNIZATION

Resume

On basis of everything, it can be clearly concluded that the process of transition does not bring with itself forces of modernization and stimuli, but essentially arouse conservatism at many social fields. At all that, like technical-technological modernization may endanger social progress, reconsevation of one society may bring the same danger for the survival of the society. The society must not rest only on traditionalism, on ossified and long ago surpassed values, but on progressive comprehension of tradition as preservation of the essential national values, characteristics, national and cultural identity, with modernization that is necessary for the real progress of that society. Therefore, modern comprehension of tradition and traditional comprehension of modernization are the answer to the question concerning the relation between these ideas. Unfortunately, the forces that were the bearers of the transition performed in Serbia after the year 2000 did not manage to understand this. The consequence is establishing of the “society of the peripheral capitalism”, Serbia in which the “regressive capitalism” is on the scene, the state in which modernization has not even started yet, although the transitional processes are in progress and some of them, like the privatization, have been already finished. That is why we can conclude with confirmation of our starting thesis that the transition is in its essence an anti-modernization process, at least regarding the manner of its implementation in Serbia.

Key words: transition, modernization, anti-modern process, Serbia in the first decade of the 21st century.

* Овај рад је примљен 24. април 2013. године а прихваћен за штампу на састанку Редакције а 04. септембра 2013. године.